

BEGONA O‘TLARGA QARSHI KURASHISHDA

BASHORATLASHTIRISH

Suliyeva Suluv Xurramovna

Termiz davlat universiteti

Annotatsiya. Maqolada begona o‘tlar bilan kurashishda bashoratlashirishning ahamiyati, ularni oldindan aniqlash va zararni kamaytirish usullari haqida batafsil ma’lumot berilgan. Foydali bashorat usullari va metodlar tahlil qilingan

Kalit so‘zlar: Begona o‘tlar, bashoratlashirish, ekinzorlar, zarar, kurash, agrotexnika, gerbitsidlar.

Аннотация. В статье рассматривается важность прогнозирования в борьбе с сорняками, методы их предварительного выявления и сокращения ущерба. Проанализированы полезные методы и подходы.

Ключевые слова: сорняки, прогнозирование, сельхозугодья, ущерб, борьба, агротехника, гербициды.

FORECASTING IN WEED CONTROL

Suliyeva Suluv Xurramovna

Termiz State University, Termiz, Uzbekistan

Annotation: The article discusses the importance of forecasting in weed control, methods for early identification, and reducing damage. Useful forecasting methods and approaches are analyzed.

Keywords: weeds, forecasting, agricultural fields, damage, control, agronomy, herbicides.

Ekin maydonlarining begona o‘tlar bilan ifloslanganlik darajasini, qachon, qaysi ekin maydonlarida, qanday miqdorda bo‘lishini oldindan aniqlanishi, ya’ni, bashoratlashirish muhim amaliy ahamiyatga ega bo‘lib, bu sohada bir qancha ilmiy-tadqiqot ishlari o‘tkazilib, begona o‘tlarning o‘sishi va rivojlanishini

bashoratlashtirishning begona oʻtlarga qarshi kurashishda ahamiyati juda katta ekanligi ilmiy va amaliy jihatdan toʻla asoslangan.

Y.P.Manko va V.V.Isayevlar begona oʻtlarni rivojlanishini oldindan bashoratlashtirish boʻyicha maxsus uslubiy qoʻllanma yaratib, begona oʻtlarga qarshi qoʻllaniladigan uslublarning muvaffaqiyati ularni bashoratlashtirilishi bilan bogʻliqligini ilmiy va amaliy jihatdan asoslashgan. Ayniqsa, qaysi begona oʻt, qaysi ekinlar dalasida, qachon unib chiqishi, qay darajada ekinzorlarni ifloslantirishining aniq bashoratlashtirilishining uslubiy asoslari begona oʻtlarga muvaffaqiyatli qarshi kurashishning poydevori hisoblanadi.

Begona oʻtlarning ekinzorlarda rivojlanishini oldindan bashoratlashtirish bilan birga unib chiqadigan begona oʻtlarning soni, hayotchanligi biologik xususiyati, unib chiqish koeffitsiyenti ham aniqlansa, agrotexnologik usullar bilan birga kimyoviy usullarni qoʻllash texnologiyasi boʻyicha gerbitsidlarning turlari, meyorlari, qoʻllanilish muddatlari hamda qaysi turdagi begona oʻtlarga qarshi qaysi gerbitsidlarni qoʻllashni oldindan rejalashtirilishi osonlashadi.

Begona oʻtlarning rivojlanishini oldindan bashoratlashtirish boʻyicha xorij davlatlarining olimlari tomonidan ham muhim ishlar amalga oshirilgan. Avstraliyalik olimlarning begona oʻtlarni koʻpayishining potensial holatlarini oldini olishda oldindan bashoratlashtirishga boʻlgan eʼtibori juda kuchli boʻlgan. Tuproqdagi begona oʻtlarning zahirasini nazorat qilish uchun oldindan bashoratlashtirish yuqori samara beradi. Tuproqdagi begona oʻtlar urugʻlarini oldindan bashoratlashtirishdagi asosiy koʻrsatkich begona oʻtlarning urugʻlarining soni emas, balki hayotchan begona oʻtlar urugʻlari hisoblanadi. Bunday hayotchan begona oʻtlarning urugʻlari zahirasi 3-6 foizni tashkil etadi .

A.V.Fisyunov maxsus uslubiy tavsiyanoma tuzib, unda nafaqat tuproqdagi begona oʻtlar, balki ekinzorlardagi begona oʻtlarni bashoratlashtirish boʻyicha maxsus tizimni taklif etgan.

G.A.Bereznikov tomonidan tuzilgan uslubiy ko'rsatmada dalalarning begona o'tlar bilan ifloslanganlik darajasini hisobga olish, xaritalashtirish yo'li bilan bashoratlashtirishni taklif etgan.

YE.M.Lebed, N.I.Pridvorevlar almashlab ekish ekinlarining ifloslanishini hisobga olishda maxsus kuzatuv ishlari olib borib, 1m² maydonda 7 dona begona o't bo'lib, silos uchun yetishtirilayotgan makkajo'xori dalalarida 11,4 dona, gorox yetishtirilayotgan dalalarda 15 ta; kuzgi bug'doy dalasida esa 16,4 donadan begona o'tlar uchrashini aniqlagan.

N.F.Mixaylova, E.M.Shmat, N.V. Laninalar begona o'tlarning 83 turi bo'yicha maxsus tajriba maydoni tashkil etib, begona o'tlarni unib chiqishini o'rganganlar. Kuzatuvlari natijalari bo'yicha begona o'tlarning har yili o'rta hisobda 10% unib chiqib tuproqda qolganlarining unib chiqishi uzoq yillargacha davom etishini ta'kidlashadi.

Y.P.Manko tomonidan begona o'tlarni unib chiqishi bo'yicha bashoratlashtirish uslubida begona o'tlarning unib chiqishi ekologik sharoitga bog'liq bo'lib, ularning unib chiqish darajasi mintaqaviy xususiyatga ega bo'lishi sababli har bir mintaqaning o'ziga xos va mos bo'lgan uslubiyati bo'lishi ta'kidlanadi.

V.P.Matveyev, V.I.Morozov, YE.A.Petuxov, R.E.Djalilovlar ekin maydonlarini begona o'tlar bilan ifloslanganlik darajasini xaritalashtirish yo'li bilan bashoratlashtirishni almashlab ekish tizimiga mos holda tuzilishini asoslaganlar.

Y.A.Zlobin [3.29] begona o'tlarning urug'larini bir tekisda birinchi yiliyoq unib chiqmasligi sababli ularni bartaraf etishning uzoq muddatli maxsus tizimini ishlab chiqilishini ta'kidlaydi.

A.M.Tulikov, Y.M.Korotkov, V.YE.Kapitanov, R.S.Kireyevlar tuproqning va ekinzorlarning begona o'tlar bilan ifloslanganlik darajasini aniqlab, uni bartaraf etishni maxsus reja asosida olib borilsa, samaradorligi yuqori bo'lishini yozadi.

N.X.Rivkin, L.K.Borisov, V.I.Bodnya, A.P.Kovalenko begona o‘tlarga qarshi gerbitsidlar qo‘llanilganda ularning soni va turiga moslashtirib gerbitsidlar va ularning meyorlari tanlanishini taklif qilishgan.

R.S.Kireyev tuproqda mavjud bo‘lgan begona o‘tlarning turlari bo‘yicha sonini aniqlash bilan birga ekin maydonlaridagi begona o‘tlarni ham turlari bo‘yicha sonlarini aniqlab, tuproqda mavjud bo‘lgan begona o‘tlarning sonlari bilan ekinzorlar orasida mavjud bo‘lgan begona o‘tlar orasida korrelyativ aloqa bo‘lishini aniqlagan.

V.P.Konovalov, V.G.Chaykalar begona o‘tlarni har tomonlama o‘rganib, begona o‘tlarga qarshi kurashishning eng muhim jihatini ekish mo‘ljallangan donning begona o‘tlar urug‘laridan tozalash darajasiga katta ahamiyat berilishini ta’kidlashadi.

Mamlakatimizda boshqoli don ekinlari orasidagi begona o‘tlar va ularga qarshi kurashishning maxsus tavsiyanomasi 1996 yilda ishlab chiqilgan. Ushbu tavsiyanoma bo‘yicha boshqoli don ekinlari orasida keng tarqalgan begona o‘tlar va ularga qarshi kurashish usullari bo‘yicha tavsiyalar berilgan.

Begona o‘tlarga qarshi kurashishni bashoratlashtirishga oid ilmiy manbalar tahlili shuni ko‘rsatadiki, bu sohada juda ko‘p tadqiqot ishlari olib borilishiga qaramasdan fikrlarning begona o‘tlarga qarshi kurashish bo‘yicha to‘g‘ri va aniq yo‘nalishga qaratilishiga qaramasdan barcha masalalarning bir joyga to‘planib, begona o‘tlarga qarshi kurashishning kompleks usuli kuzatilmaydi. Shu sababli ham ekinzorlardagi begona o‘tlarni urug‘lamasdan bartaraf etish bilan birga har bir dehqonchilik mintaqasi sharoiti uchun begona o‘tlarni bashoratlashtirish bilan birga ularga qarshi kurashishning bir necha 10 yillarga mo‘ljallangan rejalari almashlab ekish dalalari bo‘yicha alohida-alohida tuzilgan bo‘lishi kerak

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Балантаева М.Р. Сорно-полевая растительность и химический метод борьбы с нею на равнинно-холмистой богаре Узбекистана. Автор.дисс.канд. с/х наук. Ташкент, 1974.-22 с.

2. Ибрагимов З.А. Борьба с сорными растениями при технологии возделывания двух урожаев зерна в год. Автор.дисс.на соис.уч.ст.канд. с/х. наук. Самарканд СамСХИ, 1999.-21 с.

3. Суллеева С. Х., Бобоева Н. Т., Зокиров К. Г. ЭФФЕКТИВНОСТЬ ЗЕМЛИ ВМЕСТЕ В ТЕКУЩЕМ ЛЕЧЕНИИ //Мировая наука. – 2019. – №. 6 (27). – С. 450-452.

4. Rizayev Sh. X. Tuproqqa ishlov berish chuqurligi va gerbitsid meyorlarini begona o'tlar, kuzgi bug'doy hosili va uning sifatiga ta'siri, q.x.f.n. ilmiy darajasiga talabgorlik dissertatsiya avtoreferati. O'zPITI. Toshkent, 2006.-22 b.

5. Sullieva S., Zokirov K. Biology of weeds //Scientific Bulletin of Namangan State University. – 2019. – Т. 1. – №. 2. – С. 120-124.

6. Фозилов Ш. М. Периодичность роста и формирования урожая у внутривидовых форм пшеницы //Интернаука. – 2019. – №. 45-1. – С. 18-20.

7. Суллеева С. Х., Зокиров К. Г. Вредные свойства и классификация сорняков //Экономика и социум. – 2020. – №. 9 (76). – С. 319-322.

8. Xurramovna S. S. et al. Use Atlantis Herbicide for Avena Fatua in the Middle of a Wheat Field //International Journal on Integrated Education. – 2023. – Т. 3. – №. 1. – С. 45-47.

9. Суллеева С. Х., Зокиров К. Г. Структура урожайности озимой пшеницы при применении гербицидов против сорняков //Экономика и социум. – 2020. – №. 9 (76). – С. 323-326.

10. Sullieva S. X., G'Zokirov Q. The Structure of the Yield of Winter Wheat When Using Herbicides Against Weeds //International Journal on Integrated Education. – 2023. – Т. 3. – №. 11. – С. 37-40.

11. Суллеева С. Х., Бобоева Н. Т., Зокиров К. Г. ВИДЫ И СОРТА ХРИЗАНТЕМ //Экономика и социум. – 2019. – №. 10 (65). – С. 315-317.